UDK 821.162.6.09
*Alenka Verdinek*
Dobrava

# LJUBLJANSKI POTRES V SLOVENSKIH LITERARNIH DELIH[1]

Prispevek ob 110. obletnici potresa, ki je 14. aprila 1895 prizadel Ljubljano in je poznan kot ljubljanski potres, govori o upodobitvah tega potresa v slovenskih literarnih delih. Uvodoma je opisan potres in njegove posledice tako z vidika naravne katastrofe kot tudi z vidika zgodovinskega dogodka, nato je potres umeščen v literarno teoretičen okvir in predstavljen skozi dosedanje literarne raziskave, na tej podlagi pa je podan pregled literarnih obdelav, ki je tematsko razdeljen na dva sklopa: na neposredne obdelave ljubljanskega potresa v literarnih delih in na posredne obdelave ljubljanskega potresa v literarnih delih.

On the 110th anniversary of the earthquake that devastated Ljubljana on April 14, 1895, known as the Ljubljana earthquake, the article discusses the representations of this earthquake in Slovene literary works. In the introduction the author describes the earthquake and its consequences from the standpoint of a natural disaster as well as of a historical event. The earthquake is then placed in the literary-theoretical framework and presented through the previous literary studies. Based on this, the author presents the survey of literary treatments, which is divided into two complexes, i.e., the direct treatments of the Ljubljana earthquake in literary works and the indirect treatments of the earthquake in literary works.

**Ključne besede:** ljubljanski potres, neposredne literarne obdelave, posredne literarne obdelave

**Key words:** Ljubljana earthquake, direct literary treatments, indirect literary treatments

Od ljubljanskega potresa mineva letos že 110 let. V tako dolgem časovnem obdobju ljubljanski potres ni bil deležen samo znanstvenega in zgodovinskega preučevanja, ampak je vstopal tudi v literarno ustvarjanje pretresenih sodobnikov in njihovih zanamcev. Tako so v slovenskih literarnih delih nastale številne upodobitve in obdelave ljubljanskega potresa. Še preden pa prispevek krene v to smer je potrebno opisati sam potres in njegove poglavitne posledice.

## 1 Ljubljanski potres

Na velikonočno nedeljo 14. aprila 1895 je ob 23. uri in 17 minut stresel Ljubljano potres z magnitudo 6,0, ki ga je bilo moč čutiti daleč preko meja današnje Slovenije. Po poročanju takratnega dnevnega časopisja se je potres razprostiral do Florence in Ravene v Italiji, po Južnem Tirolskem, Dalmaciji, Bosni in Hercegovini, Hrvatski, velikem delu Ogrske, na severu pa do Dunaja, Linza in Salzburga. Kljub velikemu polmeru občutljivosti so največje poškodbe nastale samo v njegovem epicentru – Ljubljani in ožji okolici, manjše razpoke in poškodbe pa so segale najdlje nekako do 52 km. Prvi, najmočnejši potresni sunek je trajal 23 sekund, nato pa so sledili še drugi, sicer šibkejši,

[1] Prispevek na prirejen in ponekod dopolnjen način povzema glavne ugotovitve diplomske naloge z enakim naslovom, ki sem jo decembra 2004 zagovarjala na oddelku za Primerjalno književnost in literarno teorijo na Filozofski fakulteti.

a še vedno zelo močni, tako da so se do 3 ure in 37 minut tiste noči zvrstili v glavnem vsi tisti, ki so še povzročali škodo, ogrožali prebivalstvo in zahtevali smrtne žrtve.[2] V celoti gledano se je v noči med velikonočno nedeljo in ponedeljkom zvrstilo kar od 30 do 40 potresnih sunkov, tla pod Ljubljano pa so se popolnoma umirila šele par mesecev pozneje. Najbolj je seveda ljubljansko prebivalstvo prestrašil prvi sunek, ki se je začel z groznim »podzemeljskim bučanjem in rohnenjem« ter nadaljeval s tresenjem tal »s tako velikansko silo, da so na vseh koncih jela pokati in se rušiti zidovja, da je vsak posamezen mislil, zdaj in zdaj se odpre zemlja in se vse skupaj pogrezne vanjo«.[3] V takšnem potresnem divjanju so ljudje panično zbežali iz hiš in stanovanj na prosto, kjer so za silo oblečeni preživeli prvo noč v zasilnih bivališčih na večjih ljubljanskih trgih in parkih ter v neizmernem strahu pričakovali vsak nov potresni sunek.

Potres pa ni samo prestrašil ljudi, ampak je tudi močno spremenil podobo mesta. Škoda je bila na videz precejšnja, pa čeprav nobena hiša ni bila povsem podrta. Med pomembnejšimi stavbami so bila najbolj poškodovana poslopja deželne vlade, Knežji dvorec, deželna bolnišnica, vojaška bolnišnica, deželni muzej Rudolfinum, deželno gledališče, kresija, pošta in cerkve. Škodo na vseh objektih so ocenjevale posebne komisije, ki so prišle do zaključka, da bo potrebno od 1373 hiš v Ljubljani podreti vsaj 300 stavb, kar pa se nikoli ni zgodilo, saj so jih do konca leta 1906 podrli le 154. Pri ocenjevanju škode se je namreč pogosto pretiravalo, saj so se tako posamezniki kot mestna občina zavedali, da bo Dunaj namenil denar za obnovo in druge ugodnosti, kar je zagotovil tudi sam cesar Franc Jožef, ki je obiskal razdejano Ljubljano 7. maja 1895.

Ne glede na to je obnova hitro stekla in tudi prvi zaplet glede načrta, po katerem se bo zgradila nova in modernejša Ljubljana, se je razrešil v prid arhitekta Maksa Fabianija. Njegov načrt je namreč mestni stavbni urad sprejel za osnovo, po kateri so v naslednjih letih regulirali mesto in mu nadeli sodoben videz. Popotresne posodobitve (nove stavbe, ulice, reprezentativni objekti, razširitev vodovoda, kanalizacije in nasploh ureditev higienskih razmer, elektrifikacija, električno cestna železnica, telefonsko omrežje, nasadi drevja in parki) so povzdignile revno, provincialno Ljubljano v moderno mesto, v »dostojno središče dežele slovenskega naroda« (Ogrin 1935: 130) in zato predstavlja ljubljanski potres glavni mejnik v zunanjem razvoju Ljubljane, zaradi česar se v literaturi pogosto uporabljata dva termina: predpotresna in popotresna Ljubljana. Največ zaslug za tako uspešen razvoj popotresne Ljubljane pa nedvomno nosi Ivan Hribar, ki je postal novi župan leta 1896 in nato usmerjal razvoj mesta vse do leta 1910.

## 2 Literarno teoretična umestitev

Ljubljanski potres je torej na eni strani naravna katastrofa, ki je povzročila v glavnem materialno razdejanje v Ljubljani in njeni ožji okolici ter dodobra prestrašila prebivalstvo, na drugi strani pa zgodovinski dogodek, ki je močno vplival na razvoj in izgled Ljubljane. V obeh pogledih se ljubljanski potres v okviru literarno teoretičnega

[2] Ivan Rakovec v razpravi *Potresi v luči geologije* navaja, da sta v Ljubljani umrli dve osebi, v njeni okolici jih je umrlo pet, več ljudi pa je bilo ranjenih, medtem ko Janez Kajzer v delu *S tramovi podprto mesto* našteva kar 15 smrtnih žrtev, točnega števila ranjenih pa ne navaja, ampak samo zapiše, da jih je bilo precej.

[3] Slovenski narod, 1895. 86. 1.

umeščanja pojavlja kot snov za literarno ustvarjanje, saj je tisto gradivo, material ali materija, ki »živi zunaj literarnega dela v lastnem izročilu« (Kayser 1992: 56) kot že »oblikovana fabula, »plot«, ki pride do pesnika kot osebno doživetje«, »kot poročilo o sodobnem dogodku« ali »kot historičen pripetljaj« (Frenzel 1974: 25) in ni sestavni del literarnega dela, ampak zgolj predliterarna ali zunajliterarna sestavina, ki se razlikuje od snovi kot znotrajliterarne kategorije in od jezika kot gradiva za literarno delo (Kos 1981, 1995, 2001). Ne glede na takšno postavitev pa ljubljanski potres ni vselej samo literarna snov, ampak je lahko tudi motiv ali tema, pač odvisno od perspektive in odnosa, ki ga postavlja takšna perspektiva, na kar opozori Janko Kos.[4] Tako je ljubljanski potres snov samo takrat, kadar označuje odnos med literarnim delom in nečim, kar je obstajalo zunaj literarnega dela kot njegovo izhodišče za literarne tvorbe in sklope, motiv, kadar je ljubljanski potres člen v nizu literarnih del, ki vsa izhajajo iz iste snovi in se kot tipičen dogodek seli iz enega literarnega dela v drugo, in tema, kadar je ljubljanski potres tisti element literarnega dela, ki vse nižje vsebinske plasti povezuje v celoto.

Pri literarno teoretični umestitvi pa je zanimivo še to, da med znanimi klasifikacijami literarnih snovi in motivov samo Anton Ocvirk v delu *Teorija primerjalne literarne zgodovine* (1975) uvrsti v svojo klasifikacijo »tematološke tvarine« tudi potres kot možno literarno snov, ko ga poleg zime, pomladi, jeseni, noči in lune postavi v skupino prirodnih snovi, pa čeprav ga tudi na tem mestu zapiše z zadržkom, kar označuje prislov »celo«, medtem ko obsežna razdelitev literarnih snovi in motivov, ki je podana v dveh leksikonih Elisabeth Frenzel: *Stoffe der Weltliteratur* (1992) in *Motive der Weltliteratur* (1992), sploh ne omenja potresa kot možnega vira za literarno ustvarjanje. Takšno stanje je posledica tega, da v glavnem pri večini raziskovalcev vlada prepričanje, da upodobitve potresa v literaturi niso tako pogoste, pa čeprav v resnici potres vedno znova, ko se zgodi, vstopa v literaturo sodobnikov in tudi njihovih zanamcev, saj gre za precej zanimivo snov glede na katastrofalnost, dramatičnost in pretresljivost dogodka samega, kar je razvidno ne samo iz številnih upodobitev ljubljanskega potresa, o čemer bo govora v nadaljevanju, ampak tudi iz številnih drugih upodobitev potresov, ki so se zgodili po svetu.[5]

[4] Janko Kos, 1981: *Morfologija literarnega dela.* Ljubljana: DZS. 25.

[5] Med temi je nedvomno najbolj znan lizbonski potres, ki je 1. novembra 1755 razdejal portugalsko glavno mesto in zahteval približno 40 000 žrtev. O njem pa sta pisala med drugimi Voltaire in Rousseau: prvi se je nanj odzval s *Poemo o katastrofi v Lisboni* in zavrnitvijo Leibnizove teorije, da je ta svet najboljši od vseh svetov, kar je pokazal z ostro satirično noto v romanu *Kandid ali optimizem*, drugi pa s *Pismom o božji previdnosti*. In tudi pri nas je lizbonski potres vzpodbudil številne ustvarjalce, tako je Anton Debeljak v članku *Najstarejši slovenski letak* (1932) zapisal, da je lizbonski potres v slovenskem pismenstvu zagotovo več kot stokrat omenjen in da imamo celo tri ljudske pesmi, od katerih sta bili dve z naslovom Lizbona potopljena objavljeni leta 1844 v 5. zvezku Slovenskih pesmi kranjskega naroda. Poleg tega je bil na Slovenskem lizbonski potres upodobljen v vezani besedi tudi na letaku, ki se je ohranil pri Tavčarjevih na Visokem nad Škofjo Loko. Vrednost te pripovedne pesmi z naslovom *Peisem od groze tega potresa …* izhaja predvsem iz dejstva, da je natisnjena v obliki letaka, ki predstavlja enega izmed najstarejših letakov, natisnjenih v slovenskem jeziku, medtem ko po izrazni in vsebinski plati pesem ne izstopa, saj na preprost način opiše naravno katastrofo, jo razlaga kot božjo kazen ter navaja ljudi k pokori (*Peisem od groze tega potresa …* v celoti navaja Anton Debeljak v članku *Najstarejši slovenski letak*).

### 3 Dosedanji raziskovalci literarnih obdelav ljubljanskega potresa

Z upodobitvami ljubljanskega potresa v literarnih delih so se do sedaj ukvarjali samo trije avtorji: Leopold Stanek, Janez Dolenc in Mario Kocijančič.[6] Vsi so se ob splošnem preučevanje ljubljanskega potresa lotili še njegovih literarnih obdelav in to predstavili v samostojnih člankih.

Leopold Stanek je že leta 1935 v članku *Beletristične drobtine o ljubljanskem potresu l. 1895* napravil kratek pregled in opis literarnih upodobitev, vendar je v njem pisal samo o potresnih pesmih Josipa Stritarja, Antona Funtka in Antona Hribarja – Korinjskega, katerim je dodal še »ljudsko pesem« Martina Kolerja, katero je navedel v celoti z namenom, da se »otme pozabljenju« (Stanek 1935a: 98). Janez Dolenc je v članku *Potres kot motiv v slovenski književnosti* (1980) pisal o slovenskih literarnih obdelavah potresov. V tem okviru je obdelal tudi ljubljanski potres, ki ga je podrobno predstavil tako skozi potresne pesmi Josipa Stritarja, Antona Hribarja – Korinjskega, Luke Jerana in Dragotina Ketteja kot tudi prozne tekste Dragotina Ketteja, Frana Maslja – Podlimbarskega in Frana S. Finžgarja. S tem je Dolenc med vsemi tremi avtorji najbolj izčrpno predstavil literarne obdelave ljubljanskega potresa, pa čeprav jih ni zbral v celoti, saj nekaterih upodobitev, zlasti tistih, ki so bile objavljene samo v takratnem časopisju, ni vključil v obravnavo. Mario Kocijančič pa se je v članku s sicer obetavnim naslovom *Potresi v literaturi* (1995) ukvarjal v okviru ljubljanskega potresa samo s tremi potresnimi pesmimi Josipa Stritarja, ki jih je v celoti navedel tako v izvirniku kot tudi v prevodih, medtem ko je ostale literarne upodobitve zgolj naštel po predlogi Janeza Dolenca.

Pomanjkljivosti dosedanjih raziskav in starejše letnice njihovega nastanka so bile tudi vodilo pri vnovičnem pregledu upodobitev in obdelav ljubljanskega potresa v slovenskih literarnih delih. Tako je nastal naslednji pregled, ki je razdeljen na dva tematska sklopa: na neposredne obdelave ljubljanskega potresa v literarnih delih in na posredne obdelave ljubljanskega potresa v literarnih delih.

### 4 Neposredne in posredne obdelave

Neposredne obdelave ljubljanskega potresa v literarnih delih se nanašajo na neposredne literarne odzive na ljubljanski potres kot tisto snov za literarno ustvarjanje, ki so jo avtorji sami doživeli ali pa neposredno občutili iz obširnih poročanj takratnih časopisov in so jo potem v nekaj tednih ali mesecih ali pa celo v več letih literarno obdelali in predelali ter tudi objavili v časopisju ali samostojnih izdajah. Posredne obdelave pa se nanašajo na posredne literarne odzive na ljubljanski potres, s čimer se označujejo

[6] Na tem mestu navajam samo avtorje, ki so poskušali predstaviti upodobitve ljubljanskega potresa v slovenskih literarnih delih celostno, torej zajeti pregled od prvih obdelav do poslednjih. Medtem ko avtorje, ki so sicer upoštevali vidik ljubljanskega potresa, a so se ukvarjali samo s posameznimi deli ali pa s proznimi teksti, ki so nastali ob stoti obletnici ljubljanskega potresa, ne navajam. Kljub temu bi lahko v okviru slednjih še izpostavila Mirana Hladnika, ki je v pregledu slovenskega zgodovinskega romana (*Čas v slovenskem zgodovinskem romanu* in *Slovenski zgodovinski roman danes*) upošteval tudi ljubljanski potres in pisal o romanu Janija Virka *1895, potres* in Kajetana Koviča *Profesor domišljije*.

tista dela, katerih avtorji potresnega časa niso doživeli ali ga neposredno spremljali v obdobju, ko se je zgodil, ampak so ga črpali iz zgodovinskih poročil in zapisov, na podlagi katerih so ustvarili bolj ali manj pristno sliko potresnega dogajanja, ki so jo nato vključili v svoje delo.

### 4.1 Neposredne obdelave

Že kmalu po ljubljanskem potresu 14. aprila 1895 so se pojavili prvi literati, ki so uporabili tematiko potresne in popotresne Ljubljane za svoje literarno ustvarjanje in tako so nastale prve obdelave ljubljanskega potresa v literarnih delih. Te pomenijo neposreden literarni odziv na ljubljanski potres.

Najprej je pretresljiv in nesrečni dogodek našel svoje mesto v pesniških stvaritvah, kar ni presenetljivo, saj je ravno poezija tista, ki omogoča posamezniku, da neposredno po kakšnem dogodku v čimbolj strnjeni obliki izrazi svoje misli, občutenja in doživljanja. In tako so tudi po ljubljanskem potresu številni ali uveljavljeni ali manj znani pesniki uporabili ljubljanski potres kot snov svojih pesmi, pa čeprav je pogosto ostal njihov pesniški izraz na goli osebno izpovedni ravni, brez večje umetniške vrednosti, saj so le redki med njimi uspeli povzdigniti nivo pesmi na višjo raven. Ne glede na to so bile vse te stvaritve, če jih je uredništvo sprejelo in odobrilo, objavljene v takratnem časopisju, v Slovenskem narodu, Slovencu, Ljubljanskem zvonu, Zgodnji Danici, Domu in Svetu, Novicah in Slovenskem listu. Tako so na njihovih straneh ugledale luč sveta že v naslednjih tednih in mesecih pesmi Josipa Stritarja *Slovenska Lizbona* (1895), *Kje si ti država?* (1895) in *Pokonci glave* (1895), Antona Hribarja-Korinjskega *Pomagaj nam premili car!* (1895), *Ne obupuj*, *Ljubljana bela!* (1895) in *Najlepši biser* (1895), Antona Medveda *Ob potresu I.* (1895), *Ob potresu II.* (1895), *Ob potresu III.* (1895) in *Prihajajočemu vladarju* (1895), Fr. Selskega (Frana Rojca) *Slovenci, bratom na pomoč!* (1895), *O da bi vsi Slovenci bili taki!* (1895) in *Klevetniku* (1895), po ena pesem Antona Funtka *Njegovemu Veličanstvu cesarju Frančišku Jožefu I. ob Njega prihodu v Ljubljano dne 7. maja 1895. leta* (1895), Luke Jerana *Katastrofa* (1895), Ž. L. Mozirskega *Ljubljani* (1895) in Josephusa *Molitev* (1895), v naslednjih dveh letih pa še po ena pesem Martina Kolerja *Pesem od potresa v Ljubljani* (1896) in Dragotina Ketteja *Bog je prizanesljiv* (1897). Pesmi Josipa Stritarja, Antona Funtka in Antona Hribarja-Korinjskega so bile kasneje vključene tudi v njihove pesniške zbirke, od katerih pa je bila v celoti posvečena potresu samo Funtkova zbirka *Izbranih pesmi* (1895), a ne po vsebinski plati, ampak po finančni, saj je bil dobiček od prodaje namenjen popotresni obnovi in v tem pogledu predstavlja edini primer takšne denarne pomoči s strani slovenskih literatov. V Funtkovi pesniški zbirki sta bili samo dve pesmi, ki sta opevali ljubljanski potres in ena od njiju – *Ljubljani v posveto* (1895) je bila šele v tej zbirki prvič predstavljena bralstvu. Kljub temu pa usoda nekaterih drugih potresnih pesmi ni bila tako ugodna, dve pesmi Josipa Stritarja *Laibach II.* (1895) in pesem brez naslova, napisana ob cesarjevem prihodu v Ljubljano (1895) namreč nista bili objavljeni v času nastanka in sta se ohranili le v njegovi zapuščini, tako da sta bili natisnjeni šele v drugi knjigi Stritarjevega *Zbranega dela*, pa še tam med opombami. V tem pogledu jo je nekoliko bolje odnesla le Stritarjeva pesem *Laibachs dank* (1896), ki je

bila objavljena v dunajskem časopisu *Neue Freie Presse* ter v programskem listu ljubljanske Glasbene Matice.

V okviru pesniških obdelav je nedvomno prednjačil takrat že ostareli Josip Stritar, ki je potres najbolj številčno, jezikovno raznovrstno in literarno izdelano obdelal, največji uspeh pa je doživel s *Slovensko Lizbono*, ki je bila ne samo prva Stritarjeva potresna pesem, ampak tudi prva pesniška in nasploh literarna obdelava ljubljanskega potresa. Pesem je posebna že po tem, da je bila v zelo kratkem času prevedena v nemški, hrvaški in češki jezik ter tudi objavljena v njihovih časopisih, saj je bil osrednji Stritarjev namen, ne samo opisati nesrečo, ki je zadela Ljubljano in celoten slovenski narod, ampak tudi opozoriti širšo javnost na katastrofo in pozvati ljudi na pomoč. Poleg tega zbuja *Slovenska Lizbona* zanimanje in pozornost predvsem z naslovom, ki kaže, pa čeprav mnogo pretirano, na strašen in uničujoč potres v Lizboni leta 1755, ki je popolnoma porušil mesto in terjal približno 40 000 žrtev. Pomenljiv naslov se v pesmi realizira šele v četrti kitici, v kateri Stritar opeva Ljubljano kot mesto, ki je v svetu malo znano in bo šele sedaj, po potresu zaslovelo med narodi, kajti »Lizbono bodo te slovensko zvali, / rodovi pozni še te milovali«.

Stritarjevi izpiljeni pesniški in sporočilni noti so se približali le še Anton Funtek, vendar samo s pesmijo *Ljubljani v posveto*, Dragotin Kette s pesmijo *Bog je prizanesljiv* in deloma tudi Anton Medved s tremi pesmimi *Ob potresu I.*, *Ob potresu II.*, *Ob potresu III.* Funtek v pesmi *Ljubljani v posveto* ne poje o razdejani Ljubljani (čeprav kar na nekaj mestih vključi trpeče elemente), ker bi bilo to tako kot da »ob – grobi Tvojem peti bi začel«, ampak se raje usmeri na obnovljeno Ljubljano in zapoje rešitelju – »geniju bratoljubja«, ki je prišel v mesto in bo vzdignil Ljubljano iz ruševin. Dragotin Kette se v pesmi *Bog je prizanesljiv* osredotoči na Boga in njegove stvaritve na zemlji, ljudi pa prikaže skozi njihova nespametna ravnanja, kar je izzvalo božjo jezo v obliki potresa, vendar ta ni bil uničujoč, saj so se ljudje v žalosti in obupu zopet zavedli božje moči in ga v molitvah prosili, naj se jih usmili, prizanesljivi Bog pa je to tudi storil in narod je bil rešen nesreče. Pesmi Antona Medveda *Ob potresu I. Ob potresu II.* in *Ob potresu III.* izstopajo zaradi vsebinskih novosti, saj se v prvi pesmi izkristalizira spoznanje, da je vsaka smrt boljša od smrti v potresu in da so ljudje v potresni noči imeli za srečnega le »mrliča, ki pod zemljo spi«, v drugi, da se proti potresu lahko borimo samo z orožjem »skesanih solz in molitev«, ker naše upanje in pomoč ležita izključno v božjih rokah, v tretji pa, da je slovenski narod, ki je bil stoletja dolgo »teptan, zaničevan in tlačen«, sedaj prizadel še božji srd, kar izzove otožna vprašanja: »Kdaj srečno moje bo domovje? / Kdaj slaven, močen narod moj? / Kdaj mine na vse veke / Pod nami in mej nami silni boj? / Molči razdrapano zidovje …«, ki kažejo tudi na politično razcepljenost, katera je zavladala v slovenskem prostoru.

Ostali pesniki (Anton Hribar – Korinjski, Luka Jeran, Fr. Sleski (Fran Rojec), Ž. L. Mozirski, Josephus in Martin Koler) so že bistveno zaostajali, saj niso mogli preseči ustaljenega, osebno izpovednega in pretirano idealiziranega opisovanja trpeče Ljubljane. Ne glede na to so tematsko vse te pesniške obdelave zajele skorajda celotno potresno dogajanje, s tem da pa je vendarle bil poudarek na prvem potresenem sunku, splošnem razdejanju, trpljenju, neizmerni otožnosti ljudi, prošnjam in molitvam k Bogu ter ostalemu dogajanju prve potresne noči, medtem ko se je popotresno življenje že manj

opevalo, čeprav so bili tudi v tem okviru izpostavljeni elementi, med njimi nedvomno pozivi rojakom na pomoč in cesarjev obisk Ljubljane, kljub temu da je slednji zaradi pretiranega poveličevanja cesarjeve osebnosti in dobrosrčnosti, razen v primeru Stritarjeve pesmi brez naslova, v vseh ostalih primerih (Funtek *Njegovemu Veličanstvu cesarju Frančišku Jožefu I. ob Njega prihodu v Ljubljano dne 7. maja 1895. leta*, Korinjski *Pomagaj nam premili car!* in *Najlepši biser*, Medved *Prihajajočemu vladarju*) deloval ponarejeno in prisiljeno. Po formalni plati so bile pesmi napisane v glavnem tako, da so upoštevale tradicionalne pesniške oblike, pa čeprav se pri nekaterih avtorjih že pojavljajo odstopanja, to je zlasti vidno v opuščanju kitične razdelitve (Funtek, Fr. Selski), različnem številu verzov posameznih kitic (Kette, Koler) in vnosu zapletene rime (Funtek, Kette, Fr. Selski).

Poleg pesniških stvaritev so bili v takratnem časopisju objavljeni tudi krajši leposlovni sestavki, črtice in druga prozna dela, ki so obravnavali ljubljanski potres. Tako je bil že kmalu objavljen leposlovni spis Josipa Stritarja *Dies irae, dies illa!* (1895), nato še črtica neznanega avtorja H. *Bucek v sodu* (1895) in še štiri črtice drugega neznanega avtorja D. *Žurnalist Petrin* (1895), *»Za vodó«* (1895), *Praktični nabiralci* (1895) in *Odkod je potres?* (1895). Še pred koncem potresnega leta je Dragotin Kette objavil črtico *Pravljica o potresu* (1895), čez dve leti pa Fran Maselj Podlimbarski sestavek *Gabrovčani* (1897), ki mu je rabil za začetek *Potresne povesti*, katero je objavil leta 1903. Tako Kettejeva črtica kot tudi povest Podlimbarskega sta bili kasneje vključeni v njuna zbrana dela.[7]

Medtem ko Stritarjev leposlovni spis *Dies irae, dies illa!* ne dosega višje vrednosti, črtica neznanega avtorja H. *Bucek v sodu* z naturalistično, burkaško predstavitvijo življenja v zeljarskem sodu prinaša prvo svežino v prozne obdelave ljubljanskega potresa. Temu se približujejo tudi črtice *Žurnalist Petrin*, *»Za vodó«*, *Praktični nabiralci* in *Odkod je potres?* drugega neznanega avtorja D., ki s spretnim satirično šaljivim tonom posredujejo nove vidike doživljanja potresa, ti so: zagreto časnikarsko pisanje, dobro življenje beračev po potresu, okoriščanje na račun potresne pomoči in izbijanje vraževernih razlag. Poleg tega je dobro obdelan potres tudi v Kettejevi črtici *Pravljica o potresu*, v kateri se mešajo realni elementi s pravljičnimi in šaljiv ton z resnobnim, da bi se različne teorije in domišljijske razlage vzrokov za potres predstavile v popolnoma drugačni luči in da bi se ljudje spričo tega zavedli, da je najlepše živeti v slogi. Najobsežnejši prozni tekst, ki je nastal neposredno po potresu, pa je Masljeva *Potresna povest*, v kateri ima ljubljanski potres osrednjo vlogo, s tem, da je dogajanje postavljeno v podeželsko vas Gabrovec, preko katere se zlasti z vidika nacionalne katastrofe kažejo tudi razmere v potresni Ljubljani, pa čeprav je v tem okviru v prvi vrsti najbolj izčrpno, dramatično in prepričljivo predstavljeno ljudsko vraževerje o božji kazni, sodnem dnevu in prihodu antikrista, hudiča ali kakšne druge pošasti, preko česar se postopoma gradi izbijanje ljudske praznovernosti, kar v končni fazi sproži miselni preobrat v življenju zaostalih Gabrovčanov, tako da ti zaživijo v duhu sprave in pomirjenja.

[7] Doživljanje ljubljanskega potresa je opisal tudi Fran Saleški Finžgar v biografski pripovedi *Leta mojega popotovanja*, vendar to delo ne spada v okvir literarnih obdelav, saj gre za Finžgarjeve spomine.

Ljubljanski potres so torej neposredno po dogodku obdelali avtorji tako v poeziji kot v prozi, a v dramatiki se niso poizkusili. Tako na žalost ni niti enega dela ali vsaj zametka kakšnega dela, ki bi upodobilo ljubljanski potres na dramski način.

### 4.2 Posredne obdelave

Po neposrednih obdelavah ljubljanskega potresa v literarnih delih, ki so nastala v nekaj mesecih ali najkasneje v nekaj letih po potresu, so literarni ustvarjalci, kljub dramatičnosti dogodka, izpustili ljubljanski potres iz svojega literarnega ustvarjanja za skoraj sto let.[8] Ko pa so se ga nato vendarle lotili, so ga obdelali samo v prozi, medtem ko do pesniških ali dramskih upodobitev sploh ni prišlo.[9] Tako posredne obdelave ljubljanskega potresa, kljub bistveno daljšemu časovnemu razponu, zajamejo samo roman Katarine Marinčič *Tereza* (1989) in prozne tekste, ki so nastali ob stoti obletnici ljubljanskega potresa: roman Janija Virka *1895, potres* (1995) in Kajetana Koviča *Profesor domišljije* (1996) ter novelo Lele B. Njatin *Potres v Ljubljani* (1995) in Jožeta Hudečka *Gospodična* (1995).

Ljubljanski potres je torej v posrednih obdelavah vstopil v literarno snovanje šele leta 1989, ko je Katarina Marinčič objavila roman *Tereza*, v katerem je sicer prepričljivo vnesla v družinsko zgodbo tudi ljubljanski potres, vendar ji ta v okviru epohalne zgodbe ljubljanske družine ni rabil za bistven zunanji dogodek, ampak samo za ponazoritev drobnega dela zgodovinske kulise konec 19. stoletja. Tako se ljubljanski potres v romanu *Tereza* pojavlja v obliki spominov samo na nekaj mestih romana, v celoti gledano pa deluje brez kakršnegakoli metaforičnega predznaka, samo kot nepozaben, pretresljiv in za vse življenje usoden dogodek, ki ga je doživela protagonistka Štefka.

Čez šest let, ob stoti obletnici ljubljanskega potresa, pa je literarne ustvarjalce znova spodbudilo potresno dogajanje. Tako so Jani Virk, Kajetan Kovič, Lela B. Njatin in Jože Hudeček povsem specifično in svojevrstno vključili pretresljivo potresno tematiko v svoje prozne tekste.

Jani Virk je v romanu *1895*, *potres* sicer postavil v ospredje ljubezensko zgodbo, a kljub temu je potresno in popotresno sliko Ljubljane predstavil v izjemno prepričljivi, slikoviti, zgodovinsko izdelani in dokumentirani obliki, s tem, da mu potres ni rabil samo za dramatično ozadje, ampak tudi za ponazoritev globine in moči notranjega pretresa obeh zaljubljenih protagonistov. Strastno srečanje na polju in s tem vzpostavljena ljubezenska vez namreč v Ivanu Lapajnetu in Marii de Majo še pred pravim potresnim sunkom sproži veliko močnejši potres – duševni pretres, ki usodno poseže v njuno življenje in njima na novo oblikuje pogled na svet. Tako se Marii pred očmi

[8] Beno Zupančič se je sicer v romanu *Potres*, ki ga je objavil leta 1971, dotaknil snovi ljubljanskega potresa, vendar tega v romanu ni obdelal na literaren način, ampak je v okviru drugih potresov, ki so v zgodovini že ogrožali mesto Ljubljana, podal v nekaj odstavkih zgolj latentno nevarnost potresov za slovensko prestolnico.

[9] Ob tem pa je zanimivo še to, da je bil ljubljanski potres vključen tudi v slovensko filmsko produkcijo, saj je leta 1974 Matjaž Klopčič posnel film Strah, v katerem se zaključni prizori nanašajo na potres leta 1895 v Ljubljani. Čeprav kritiki filma niso posebno visoko ovrednotili, so v njem odigrali glavne vloge Stevo Žigon, Milena Dravić in Milena Zupančič.

razblini misel: »Srečni smo lahko le v iluziji« (Virk 2004: 109), Ivanu pa se nič in praznina prostora napolnita z olajšanim spoznanjem, da je ljubezen tista, ki bo preživela prostor in čas. Kljub temu pa pravi potres, ko se zgodi, ni prikazan le v odtenkih, ampak v vsej svoji katastrofalnosti in usodnosti za oba protagonista, skozi njune oči pa tudi za ostalo ljubljansko prebivalstvo:

> Zastala je [Maria de Majo] in pod seboj zagledala kamnito otroško glavo, ki jo je potres odbil s skulpture na pročelju deželnega gledališča. Stopila je do Šelenburgove ulice, videla je, kako se v daljavi iz mesta počasi pomika procesija v bele rjuhe in sivkaste odeje odetih ljudi, ki je romala nekam na podeželje h kapelici Matere Božje. Do nje so prihajali žalostni, zategli glasovi, zazdelo se ji je, da je svet zdrsnil v preddverje pekla, kjer ljudje, posuti s prahom in odeti v mrtvaške prte, le še čakajo na svoj konec. (Virk 2004: 162)

Potresno dogajanje je v romanu predstavljeno celovito, pa čeprav ga protagonista doživljata vsak na svojem koncu Ljubljane, v iskanju drug drugega sredi potresne zmešnjave, zaradi česar bi lahko govorili o Ivanovi in Mariini potresni zgodbi, s tem, da se prva začne odvijati Ivanova, nato ji sledi Mariina, tik pred iztekom romana pa se obe zgodbi združita v srečen konec ljubezenske zgodbe, ki je v romanu vseskozi prevladovala nad zgodbo potresne Ljubljane, kar kaže tudi Mariin optimizem ob porušeni Ljubljani:

> »Hiše bodo obnovili, zgradili bodo nove,« je pomislila, »in vse bo lepše kot prej. V njem se bo rodilo še na tisoče otrok, ulice bodo polne življenja in tujke se bodo zaljubljale v nepridiprave.« (Virk 2004: 169)

Tudi v romanu Kajetana Koviča *Profesor domišljije* stoji v ospredju ljubezenska zgodba, ljubljanski potres pa vstopi v roman šele na zadnjih straneh, kjer mu je odmerjen le pičel prostor, na katerem se v skopih odtenkih izrisujejo potresni sunki in ostale potresne zmešnjave. Kljub temu je sam potres navzoč skozi celoten roman, saj se pojavlja kar v treh različnih oblikah: kot naraven pojav, ki je predstavljen iz vidika Jernejevega poljudnoznanstvenega proučevanja, kot božja kazen, ki jo slika Kristijanov polbrat Adam v svojih pridigah in kot odraz duševnega stanja treh protagonistov, vpetih v ljubezenski trikotnik: Jerneja Petriča, Ursule Venturini in Kristijana Ravbarja. Te tri oblike vseskozi ustvarjajo podlago za pravi potres. Ko pa se tla pod Ljubljano zares stresejo, vstopi potresno delovanje sredi ljubezenskih, zabavnih, tragičnih, prevarantskih in domišljijskih iger protagonistov v roman povsem nepričakovano in samo preko Ursulinega doživljanja, v okviru katerega pa se zgolj v odtenkih odslikava dejansko popotresno stanje. Kljub temu dobiva potres tudi realizacijo na višji ravni, kar se kaže v obliki usodnega življenjskega preobrata dveh protagonistov. Tako najprej Ursulo spreleti spoznanje: »Pesmi ali nepesmi. Življenje se sezida in podre tudi brez njih.« (Kovič 1996: 84), nato pa se ob tej izjavi tudi Jernej zave svoje klavrne vloge »profesorja domišljije«, saj mu je spodletelo tako kot skrivnemu režiserju ljubezenskih iger kot tudi napovedovalcu potresov. Za razliko od Jerneja pa je Kovič v romanu podelil skrivnost napovedovanja potresov mačkam, saj so te jasno slutile oziroma so z čutili zaznavale nestabilno prihodnost. Ta mačja slutnja, s katero se začne in konča roman, stoji torej nasproti ne samo Jernejevemu racionalnemu preučevanju potresov, ampak tudi njegovemu ljubezenskemu režiranju življenja in daje vedeti, da nekaterih stvari človek enostavno ne more racionalno izpeljati ali v celoti razumsko dognati, iz česar pa sledi

logično vprašanje »ali lahko ljudje na svetu sploh kaj doženejo« toda to mesto je že zavito v skrivnost s preprosto razlago »pisatelj se vzdržuje odgovora«, s čimer se ustvarja odprt konec (Kovič 1996: 85).

Novela Jožeta Hudečka *Gospodična* se tematsko precej razlikuje od prejšnjih proznih obdelav, saj Hudeček v ospredje postavi lik dunajske prostitutke Ninette, ki se je po naključju ravno v času potresa znašla v provincialni Ljubljani. Ljubljansko potresno dogajanje je v noveli sicer na videz postavljeno nekako na obrobje, čeprav potres ne rabi zgolj za oris ozadja, niti ne stoji kot protiutež razburkanemu življenju dunajske prostitutke v Ljubljani, niti se ne pojavlja kot morebitna božja kazen za Ninettino »grešno« življenje, ampak dosega svoj pomen skozi vlogo nepozabnega dogodka, ki ga doživi glavna junakinja, ko jo v porušeno javno hišo pride iskat semeniščnik Anton, kar najprej spremeni Ninettino ravnodušno in hladno doživljanje potresnega dogajanja v prizadeto in prestrašeno občutenje:

> Ninette se je opotekala po sobi in se komaj držala na nogah. Vedela je, da bo zdaj zdaj padla. Če se ji je prej zdelo, da njej, tujki, ta potres, ki je namenjen tem ljudem tukaj, njim v grozo in pogubo, le grozi, pa zdaj ni bila več tako globoko prepričana, da ji brezumna pobesnelost elementov ne more nič hudega. Videla je, da je v temi prebledela, in čutila je, kako ji kri zapušča možgane, nemočna, da bi v njih napravila red. Strah, ki jo je zdaj prevzel, je bil veliko močnejši od vsega, kar je bila doslej poznala. (Hudeček 1996: 161)

Nato pa prispeva tudi k splošnemu življenjskemu spoznanju, ki se pokaže Ninette kot preblisk, kaj je pravzaprav iskanja vredno na tem svetu, vendar to pri njej ne vzpostaviti trajnega preobrata, saj že hip za tem razmišlja in ravna enako kot prej.

V noveli Lele B. Njatin *Potres v Ljubljani* pa nastopa ljubljanski potres kot ključni element zunanjega dogajanja, zaradi česar je izjemno nazorno in zgodovinsko dodelano podana tudi splošna slika življenja v mestu, kot ga skozi popotresno urejanje meščanskega družinskega življenja doživlja protagonistka Margareta. V tem okviru je najbolj natančno predstavljena Margaretina skrb za uničeno lastnino, ki se kaže skozi zelo nazorne opise gospodinjskega in hišnega inventarja, ki se je med potresom poškodoval, osrednji pomen pa dobiva babičin meißenski servis, ki ga je Margareti podarila sestra Julijana in ji je bil zaupan v varstvo v imenu cele družine, po potresu pa je od njega ostala samo še ena posoda za omako, kar je bilo za Margareto strašanska izguba, ki je nikakor ni mogla preboleti, saj se je zavedala, da se je s tem uničil simbol celotne družine. Potres pa Margareti ni vzel samo meißenskega servisa, ampak tudi zaupanje v moža Toneta in nasploh vero v zakon, ko ugotovi, da jo je Tone prevaral:

Bog kaj si mi hotel povedati, ko si v Ljubljano poslal potres? Da mi za večne čase jemlješ trdnost? Da mi odrekaš mir srca, nasprotuješ mojemu ravnanju? O, ko bi se o tem le lahko s kom pogovorila! Tako sem bolna! Naš meißen je ves v črepinjah in moje življenje tudi. Nobena postava več ne drži. On, v čigar rokah je Tončkova, moja in sreča drugih iz družine se je pregrešil proti nam. (Njatin 1996: 85)

Potres torej tudi pri Njatinovi dobi svoj dokončni pomen v duševnem pretresu protagonistke, vendar ta ostane na čisto osebni ravni, saj ga Margareta obdela povsem skladno z meščanskimi normami tedanjega časa, kar z drugimi besedami pomeni, da ga trpno prenaša, pa čeprav ve, da to ni prav in da ga bo težko prebolela:

Izgubila sem udobje, prepričanja mi ni treba izgubiti – srečna bom, če bo Tone uspešen, Tonček pa zdrav in nadarjen. V enem letu se bo polegel prah, ki ga je dvignil potres. Kdo ve, ali se bodo kdaj zacelile razpoke, ki jih je odprl v našem življenju? (Njatin 1996: 93)

Ne glede na različne pristope Marinčičeve, Virka, Koviča, Hudečka in Njatinove so tematsko posredne obdelave zajele celotno potresno dogajanje z vsemi bistvenimi elementi in tudi nekaterimi podrobnostmi, čeprav so prva potresna noč in dnevi po potresu najbolje predstavljeni v Virkovem romanu *1895, potres*, medtem ko je popotresno urejanje življenja v naslednjih nekaj mesecih najbolje zajela Njatinova v noveli *Potres v Ljubljani*. Po žanrski in formalni plati so opazne tudi nekatere posebnosti, tako Marinčičeva piše družinski roman s prepletanjem pisemskega in dnevniškega zapisa brez ideologiziranja, Virk vnaša način modernega kronikalnega zapisa z močnimi zgodovinskimi primesmi, Kovič vpelje v začetek sistematične opise življenjskih poti in značajev posameznih literarnih likov in vseskozi ostaja na pripovedni ravni varčno skop, Hudeček se loteva preseganja naturalističnega pisanja na stilno precej razbohoten način, Njatinova pa kombinacije pisemskega in dnevniškega zapisa, ki je na besedni ravni skladen z takratnimi meščanskimi normami. Kljub temu vse pisce odlikuje tekoč in razgiban slog s poglobljenim občutkom za razmere in duha takratnega časa.

## Viri in literatura

**I.**

Anton Funtek, 1895: Ljubljani v posveto. *Izbrane pesmi*. Gorica: Goriška tiskarna A. Gabršček. 5–7.

– – 1895: Njegovemu Veličanstvu cesarju Frančišku Jožefu I. ob Njega prihodu v Ljubljano dne 7. maja 1895. leta. *Izbrane pesmi*. Gorica: Goriška tiskarna A. Gabršček. 9–12.

Anton Hribar - Korinjski, 1898: Ne obupuj, Ljubljana bela. *Popovečice milemu narodu*. Celje: Dragotin Hribar. 11–13.

– – 1898: Pomagaj nam, premili car. *Popovečice milemu narodu*. Celje: Dragotin Hribar. 8–10.

– – 1898: Najlepši biser. *Popovečice milemu narodu*. Celje: Dragotin Hribar. 14–15.

Jože Hudeček, 1995: Gospodična. *Izza potresa: novele*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.

Luka Jeran, 1895: Katastrofa. Zgodnja Danica, 20. 161–162.

Josephus, 1895: Molitev. *Slovenski narod*, 115. 1.

Dragotin Kette, 1949: Pravljica o potresu. *Zbrano delo, druga knjiga*. Ljubljana: DZS. 7–18.

– – 1949: Bog je prizaneslјiv. *Zbrano delo, druga knjiga*. Ljubljana: DZS. 295.

Martin Koler, 1896: Pesem od potresa v Ljubljani. *Dom in svet*, 7. Na platnici.

Kajetan Kovič, 1996: *Profesor domišljije: ljubljanska zgodba*. Ljubljana: Mihelač.

H., 1895: Bucek v sodu. *Slovenski narod*, 126. 1–3.

D., 1895: Žurnalist Petrin. *Slovenec*, 149. 1.

– – 1895: »Za vodó«. *Slovenec*, 149. 1.

– – 1895: Praktični nabiralci. *Slovenec*, 154. 1.

– – 1895: Odkod je potres? *Slovenec*, 154. 1.

Katarina Marinčič, 1989: *Tereza*. Celovec: Wieser.

Fran Maselj – Podlimbarski, 1897: Gabrovčani. *Slovenski list*, 41, 42, 46. 1–2.

– – 1928: Potresna povest. *Fr. Maslja-Podlimbarskega zbrani spisi, II. zvezek*. Ljubljana: Tiskovna zadruga.

Anton Medved, 1895: Ob potresu I. *Slovenec*, 101. 2.
– – 1895: Ob potresu II. *Slovenec*, 103. 2.
– – 1895: Ob potresu III. *Slovenec*, 114. 4.
– – 1895: Prihajajočemu vladarju. *Slovenec*, 103. 1.
Ž. L. Mozirski, 1895: Ljubljani. *Slovenski narod*, 100. 1.
Lela B. Njatin, 1995: Potres v Ljubljani. *Izza potresa: novele*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
Fr. Selski (Fran Rojec), 1895: Slovenci bratom na pomoč! *Slovenski narod*, 98. 1.
– – 1895: O da bi vsi Slovenci bili taki! *Slovenski narod*, 115. 1.
– – 1895: Klevetniku. *Slovenski narod*, 127. 1.
Josip Stritar, 1953: Slovenska Lizbona. *Zbrano delo, druga knjiga*. Ljubljana: DZS. 93–94.
– – 1953: Kje si ti, država. *Zbrano delo, druga knjiga*. Ljubljana: DZS. 95.
– – 1953: Pokonci glave. *Zbrano delo, druga knjiga*. Ljubljana: DZS. 96–97.
– – 1953: Laibach II. *Zbrano delo, druga knjiga*. Ljubljana: DZS. 354–355.
– – 1953: Laibachs dank. *Zbrano delo, druga knjiga*. Ljubljana: DZS. 375–376.
– – 1895: Dies irae, dies illa! *Ljubljanski zvon*, 6. 332–333.
Jani Virk, 2004: *1895, potres: kronika nenadejane ljubezni*. Ljubljana: DZS (Zbirka Slovenska zgodba; knjiga 14).

**II.**

B. C., 2001–2003: Šibe potresa reši nas, o Gospod! *Slovenska kronika XIX. stoletja*. 229–230.
Matej Bogataj, 1996: Jani Virk, Lela B. Njatin, Jože Hudeček, Izza potresa. *Delo*, 84. 13.
– – 1996: Kajetan Kovič: Profesor domišljije. *Delo*, 257. 13.
Igor BratoŽ, 1995: Jani Virk: 1895, potres. *Delo*, 299. 13.
Anton Debeljak, 1932: Najstarejši slovenski letak. *Življenje in svet*, 26. 688–689.
Janez Dolenc, 1980: Potres kot motiv v slovenski književnosti. *Potresni zbornik*. Tolmin: Temeljna kulturna skupnost: Odbor za ugotavljanje in odpravo posledic potresa.
Fran FinŽgar S., 1992: Leta mojega popotovanja. *Zbrano delo, dvanajsta knjiga.* Ljubljana: DZS.
Elisabeth Frenzel, 1992: *Motive der Weltliteratur: ein Lexikon dichtungsgeschichtlicher Längsschnitte*. Stuttgart: Kröner.
– – 1974: *Stoff- und Motivgeschichte*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
– – 1978: *Stoff-, Motiv- und Symbolforschung*. Stuttgart: J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung.
– – 1992: *Stoffe der Weltliteratur: ein Lexikon dichtungsgeschichtlicher Längsschnitte*. Stuttgart: Kröner.
G. F., 1935: P. Rosegger o ljubljanskem potresu. *Kronika slovenskih mest*, 4. 64.
Helga Glušič, 1997: Mačja slutnja: Kajetan Kovič, Profesor domišljije. *Razgledi*, 11. 30.
Miran Hladnik, 1999: Slovenski zgodovinski roman danes. *35. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj.* Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 117–136.
Miran Hladnik, 2000: Čas v slovenskem zgodovinskem romanu. *36. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 113–137.
Ivan Hribar, 1983: *Moji spomini I. del*. Ljubljana: Slovenska matica.
– – 1984: *Moji spomini II. del*. Ljubljana: Slovenska matica.
Janez Kajzer, 1983: *S tramovi podprto mesto*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
Wolfgang Kayser, 1992: *Das sprachliche Kunstwerk*. Tübingen: Francke Verlag Tübingen und Basel.
Vital Klabus, 1996: Nenavadno disciplinirano, skoraj matematično natančno. *Delo*, 287. 14, 16.
Matjaž Kmecl, 1995: Mala Literarna teorija. Ljubljana: Mihelač in Nešović.

Mario Kocijančič, 1995: Potresi v literaturi. *Medicinski in socialni pogledi na ljubljanski potres 1895 [zbornik referatov]*. Ljubljana: Inštitut za zgodovino medicine Medicinske fakultete. 189–200.
Janko Kos, 2001: Literarna teorija. Ljubljana: DZS.
– – 1981: Morfologija literarnega dela. Ljubljana: DZS.
– – 1995: Očrt literarne teorije. Ljubljana: DZS.
M. K., 2001–2003: Popotresna regulacija Ljubljane. *Slovenska kronika XIX. stoletja*. 232–233.
Vanesa Matajc, 1996: Moški, ženska in potres. *Literatura*, 55. 104–107.
– – 1996: Profesor, mačke in potres. *Literatura*, 63/64. 127–130.
Anton Ocvirk, 1978: *Literarna teorija*. Ljubljana: DZS.
– – 1975: *Teorija primerjalne literarne zgodovine*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
Gustav Ogrin, 1935: Ljubljana pred in po potresu. *Kronika slovenskih mest*, 1–2. 40–47, 130–133.
Ivan Rakovec, 1935: Potresi v luči geologije. *Kronika slovenskih mest*, 1. 8–18.
Leopold Stanek, 1935a: Beletristične drobtine o ljubljanskem potresu leta 1895. *Kronika slovenskih mest*, 1. 98–99.
– – 1935b: Kako so si razlagali potres v Ljubljani leta 1895. *Kronika slovenskih mest*, 4. 81, 84.
– – 1935c: Potres v Ljubljani leta 1895. *Kronika slovenskih mest*, 1. 30–39.
Andrej Studen, 2001–2003: Iz vsakdanjika ljubljanskih potresencev. *Slovenska kronika XIX. stoletja*. 235–237.
– – 1995: Strašen potres je pretresel ljubljanska zidovja. Ljubljanski potres pod drobnogledom radovednega novinarja. *Kronika* 1–2. 43–52.
– – 2001–2003: Strašen potres je pretresel ljubljansko zidovje. *Slovenska kronika XIX. stoletja*. 230–231.
Dušan Šarotar, 1996: Igra usode: Jani Virk, 1895, potres. *Razgledi*, 3. 36.
Robert Titan, 1996: Junaki praznega prostora: Jani Virk, 1895, potres. *Dialogi*, 7–8. 49–51.
Julija Uršič, 1996: Žena, tujka, prostitutka: Lela B. Njatin, Jani Virk, Jože Hudeček. *Razgledi*, 9. 22.
Milan Vincetič, 1997: Trpki ljubezenski trikotnik: Kajetan Kovič, Profesor domišljije. *Dialogi*, 5/6. 63–64.

## Summary

Because it was such a catastrophic, dramatic, and tragic event, the Ljubljana earthquake entered the literary work of both the earthquake contemporaries as well as the people who came after them. The most extensive is the direct treatment by the contemporaries, i.e., mostly in prose, less in poetry, while there are no treatments in dramatic form. Among the poets Josip Stritar's *Slovenska Lizbona* stands out by its message and poetic note. Close to this representation are Anton Funtek's *Ljubljani v posveto*, Dragotin Kette's *Bog je prizanesljiv*, and to some extent also Anton Medved with his three poems *Ob potresu I.*, *Ob potresu II.*, *Ob potresu III.* The most complete portrait of the earthquake events in prose is Fran Maselj – Podlimbarski's *Potresna povest*, as the earthquake is a key element in it. Thematically interesting are also short stories by an anonymous author H. in D. and Dragotin Kette's serious-comical short story *Pravljica o potresu*.

The best treatments of the earthquake by later authors did not come until its one-hundredth anniversary, when the novels *1895, potres* by Jani Virk and *Profesor domišljije* by Kajetan Kovič and the novellas *Potres v Ljubljani* by Lela B. Njatin and *Gospodična* by Jože Hudeček were published. All these prose texts, conceived as indirect treatments, with a deep sense of the circumstances and spirit of the time, portray the earthquake situation in a more or less historically elaborated form, which the authors mainly use to illustrate the psychological shocks of their protagonists.